

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ŻURAWIA 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69

Telefon dyżurny 21-34-34

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-436

BD/227/49/89

OPINIA O POLITYCE GOSPODARCZEJ RZĄDU T.MAZOWIECKIEGO

Komunikat z badań

Listopad 1989 r.

Od kilku lat CBOS bada opinie na temat sytuacji gospodarczej kraju oraz przewidywania co do jej rozwoju w najbliższych dwóch latach. Mimo złej oceny stanu gospodarki, w momencie zmiany gabinetów w społeczeństwie odżywały nadzieje na jego poprawę. Zwykle w opinii badanych, program nowo powołanego rządu stwarzał większe szanse na wyjście z kryzysu niż poprzedniego.

1. Ocena sytuacji gospodarczej i warunków życia społeczeństwa

Od momentu sformowania rządu T.Mazowieckiego obserwowano zmiany w ocenach sytuacji gospodarczej kraju¹. W okresie wrzesień-listopad² odsetek osób oceniających ją negatywnie zmniejszył się z 93 do 85%. Jednocześnie zdecydowanie wzrosła - do 58% (o 14%) - liczba respondentów przewidujących jej poprawę - jest to poziom nie notowany w ciągu ostatniego roku. Analogicznym ewolucjom uległy oceny i prognozy warunków materialnych życia ludzi. Zmalał o 10 odsetek określających je jako złe (do 74,9), zwiększył się (o 8) przekonanych, że ulegną one polepszeniu (38,9); nie zmieniła się natomiast liczba spodziewających się obniżania poziomu życia ludzi (tab.1).

Nadal, zdaniem zdecydowanej większości badanych, trudności naszego kraju są wielkie (83,3%), ale częściej niż w maju twierdzono, że mają one jedynie charakter przejściowy (77,8%). W opinii 59,7% respondentów, w najbliższym czasie rozwój gospodarczy kraju będzie szybszy niż obecnie. Tak wysokiego poziomu optymizmu nie notowaliśmy od 1987 roku. Można zatem stwierdzić, że wraz z nastaniem ekipy T.Mazowieckiego w społeczeństwie wzrosły nadzieje na oczekiwaną od dawna poprawę sytuacji gospodarczej kraju. W odczuciu respondentów, szanse takie stwarza polityka gospodarcza rządu.

2. Rządowy program rozwoju gospodarczego kraju

Zdaniem badanych, żadna z dotychczasowych ekip kierowniczych nie miała tak dużych szans na wyprowadzenie kraju z kryzysu gospodarczego

¹ Zob: "Nastroje społeczne w listopadzie '89". Komunikat z badań CBOS, listopad 1989 r.

² Sondaż "Aktualne wydarzenia (15)" przeprowadzono w dniach 17-21 listopada 1989 roku na ogólnopolskiej 1497-osobowej reprezentatywnej próbie udziałowej ludności.

Tabela 1

Przedmiot oceny	Respondenci według terminów badań									
	w procentach									
	IV '87	VIII '87	XI '87	II '88	V '88	XI '88	V '89	XI '89		
Czy Pana(i) zdaniem:										
Poziom życia ludności										
- wzrasta	7,8	19,5	12,5	9,4	7,5	10,7	8,4	10,8		
- nie zmienia się	26,1	32,1	27,7	20,8	24,1	28,8	29,4	28,7		
- obniża się	65,7	47,6	59,3	69,7	68,2	60,2	61,7	60,3		
Trudności naszego kraju są:										
- wielkie	76,5	63,4	75,4	79,0	77,1	78,2	80,3	83,3		
- średnie	22,1	33,7	23,0	19,8	21,4	20,9	18,8	15,8		
- małe	1,1	2,4	1,1	1,1	1,4	0,9	0,3	0,7		
- trudno powiedzieć	0,3	0,4	0,2	-	-	-	-	0,1		
Trudności są:										
- trwałe	49,3	44,7	44,3	59,9	56,7	42,7	41,7	21,7		
- przejściowe	49,8	54,4	53,6	39,2	42,4	56,6	56,8	77,8		
Rozwój gospodarczy kraju w najbliższym czasie będzie:										
- szybszy niż obecnie	18,3	22,8	27,8	17,1	11,5	37,7	27,1	59,7		
- taki sam	57,4	55,5	53,9	60,3	62,4	47,8	56,7	32,5		
- wolniejszy niż obecnie	23,5	20,6	16,3	22,2	25,5	13,8	15,1	7,1		

Tabela 2

Polityka rządu ¹ zmierzająca do wyjścia kraju z kryzysu	R z ą d									
	w procentach									
	W. Jaruzelskiego		Z. Messnera				M. Rakowskiego			
IX '85	IV '86	XI '87	II '88	V '88	VIII '88	XI '88	I '89	V '89	XI '89	
Stwarza szanse	48,3	36,5	40,0	26,4	22,2	12,2	45,3	37,3	34,9	76,1
Nie stwarza szans	23,9	40,5	39,6	49,3	54,7	68,9	26,5	41,6	43,0	5,8
Trudno powiedzieć	26,8	22,6	20,3	24,3	23,1	18,6	28,0	20,9	22,1	18,0

¹ W sondażach realizowanych od XI '87 do I '89 pytaliśmy ogólnie o politykę władz.

jak obecny rząd (tab.2). Polityka gospodarcza żadnej z nich nie zyskała tak powszechnej akceptacji społecznej. Obecnie ponad 76% ankietowanych twierdzi, że polityka gospodarcza gabinetu T.Mazowieckiego stwarza szanse na wyjście z kryzysu, blisko 6% jest przeciwnego zdania. Optymizm badanych nie zawsze jest party wiedzą o zamierzeniach rządu. Prawie połowa badanych nie wiedziała nic na temat programu premiera L.Balcerowicza, a ponad 17% nie potrafiło go jednoznacznie ocenić. Blisko 31% respondentów popiera go, a jedynie 3% nie popiera.

Nieznajomość rządowego programu gospodarczego nie miała wpływu na przekonania o szansie wyjścia z kryzysu - wśród respondentów deklarujących brak wiedzy o nim około 70% widziało taką możliwość (tab.3).

Tabela 3

Stosunek do rządowego programu gospodarczego	Ocena szans wyjścia z kryzysu		
	istnieją	nie istnieją	trudno powiedzieć
Poparcie	93,0	2,0	5,0
Brak poparcia	61,7	27,7	10,6
Nic o nim nie wie	68,9	6,4	24,7
Trudno powiedzieć	70,0	6,2	23,7

Pełnej akceptacji programu prawie zawsze towarzyszy optymizm - nadzieja na poprawę sytuacji gospodarczej kraju.

Większość respondentów znających zamierzenia rządu (797 osób) uważała, że obecnej ekipie uda się je zrealizować; w opinii ponad 9% ankietowanych - w całości, 46,8% - w większej części. Zdaniem 14%, szanse ich realizacji są niewielkie, a 0,8% - żadne. Brak akceptacji programu częściej współwystępuje z przekonaniem, iż program "uda się zrealizować w niewielkiej części", niż że reforma zakończy się fiaskiem (tab.4).

Częściej popierający zamierzenia rządu są przekonani o możliwości realizacji większości z nich, aniżeli wszystkich.

Tabela 4

w procentach
N=797

Stosunek do rządowego programu gospodarczego	Ocena możliwości realizacji programu				
	uda się go zrealizować			nie uda się go zrealizować	trudno powiedzieć
	w całości	w większej części	w niewielkiej części		
Poparcie	14,8	68,9	9,1	0,2	7,0
Brak poparcia	2,2	26,7	53,3	8,9	8,9
Trudno powiedzieć	1,7	15,2	15,2	0,0	67,9

Autor rządowego programu, wicepremier L. Balcerowicz cieszy się wśród respondentów zdecydowanie większą sympatią (36,8%) niż jego poprzednicy odpowiedzialni za podobne działania gospodarcze - Z. Sadowski (12 - 15%)³ i I. Sekuła (14 - 20%)⁴.

Wyniki sondażu sugerują, że społeczeństwo gotowe jest do wyrzeczeń, jeśli wymaga tego sytuacja kraju. Widzą jednak potrzebę aktywnego wpływania państwa na działanie rynku w imię ochrony najbiedniejszych. Blisko 86% respondentów zgadza się z tezą T. Mazowieckiego⁵, iż *trzeba szybko i gruntownie zmienić polską gospodarkę, mimo że zmiany te ludzi boją*. Prawie 2/3 (63,9%) badanych uważało, że "państwo powinno kontrolować ceny i nie dopuszczać do ich nadmiernego wzrostu", około 28% zaś, że ceny powinien ustalać rynek, a nie państwo. Zdaniem prawie 80% respondentów, państwo powinno prowadzić politykę opiekuńczą i pomagać tym, którzy żyją najbiedniej i w najgorszych warunkach. Akceptowaną formą pomocy są wydawane przez organizacje społeczne bezpłatne posiłki. Około 67% ankietowanych działalność tę uznaje za potrzebną, mimo że w opinii blisko połowy z nich nie jest to duża pomoc. Około 28% badanych jest przeciwnego zdania, twierdząc, że "nie jest to potrzebne, w Polsce nie jest jeszcze tak źle" (12%) lub "to oburzające, żeby ludziom proponować taką pomoc" (16,2%).

³ Dotyczy okresu od lutego do sierpnia '88.

⁴ Dotyczy okresu od listopada '88 do maja '89.

⁵ Zob. "Telewizyjno-radiowe wystąpienie premiera T. Mazowieckiego w opinii społecznej". Komunikat z badań CBOS, listopad 1989 r.

x

x

x

Polityka gospodarcza rządu T.Mazowieckiego zyskała duże poparcie społeczne. Niezależnie od znajomości jego programu badani wierzą, że to właśnie temu gabinetowi uda się wyprowadzić kraj z kryzysu. Nieco większy sceptycyzm w tym względzie charakteryzuje członków PZPR, a także inteligencję. Obie te grupy najczęściej znają założenia programu gospodarczego L.Balcero-wicza, przy czym znacznie częściej deklaruje dla niego poparcie inteligencja, rzadziej zaś partyjni.

Tabela 1

w procentach

Charakterystyka badanych	Polityka rządu zmierzająca do wyjścia kraju z kryzysu		
	stwarza szanse	nie stwarza szans	trudno powiedzieć
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	75,0	5,1	19,9
Miasto			
do 50	78,3	5,7	16,1
51-200	78,3	4,0	17,7
201-500	72,7	9,1	18,2
powyżej 500 tys.mieszkańców	74,5	8,8	16,7
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Robotnicy niewykwalifikowani	75,1	8,3	16,6
Robotnicy wykwalifikowani	79,8	4,6	15,6
Pracownicy umysłowi	78,5	7,3	14,2
Inteligencja	76,7	11,7	11,7
Inicjatywa prywatna	86,2	3,4	10,3
Rolnicy	76,1	4,4	19,4
Renciści i emeryci	70,9	2,0	27,0
Uczniowie i studenci	76,8	3,6	19,6
Niepracujący	75,0	8,3	16,7
<u>Przynależność do organizacji społeczno-politycznych</u>			
PZPR	72,7	14,1	13,1
SD lub ZSL	82,5	3,5	14,0
"Solidarność"	86,0	2,8	11,2
Organizacje opozycyjne lub niezależne	90,0	0,0	10,0
Inne organizacje socjalistyczne	71,9	7,6	20,5
Nigdzie nie należący, ale deklarujący zamiar wstąpienia do "Solidarności"	88,5	3,4	8,0
Nigdzie nie należący	72,2	5,8	22,0
<u>Warunki materialne</u>			
Złe	70,3	7,0	22,7
Średnie, przeciętne	80,2	5,1	14,6
Dobre	81,7	3,9	14,4

Tabela 2

w procentach

Charakterystyka badanych	Stosunek do rządowego programu rozwoju gospodarczego kraju			
	poparcie	brak poparcia	nic nie wiem o nim	trudno powiedzieć
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	25,8	2,4	54,7	17,1
Miasto				
do 50	31,8	1,8	49,3	17,2
51-200	34,5	4,3	42,8	18,3
201-500	33,3	5,1	37,4	24,2
powyżej 500 tys.mieszkańców	37,3	4,4	45,1	12,7
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Robotnicy niewykwalifikowani	31,2	2,9	51,7	14,1
Robotnicy wykwalifikowani	37,3	3,4	39,9	19,4
Pracownicy umysłowi	35,9	3,4	41,2	19,5
Inteligencja	54,2	8,3	17,5	19,2
Prywatna inicjatywa	41,4	6,9	34,5	17,2
Rolnicy	20,0	3,3	59,4	17,2
Renciści i emeryci	21,9	0,7	63,4	14,1
Uczniowie i studenci	26,8	0,0	55,4	17,9
Niepracujący	14,3	3,6	65,5	16,7
<u>Przynależność do organizacji społeczno-politycznych</u>				
PZPR	39,4	15,2	24,2	21,2
SD lub ZSL	43,9	1,8	45,6	8,8
"Solidarność"	45,0	2,0	33,9	18,7
Organizacje opozycyjne lub niezależne	60,0	0,0	40,0	0,0
Inne organizacje socjalistyczne	26,9	1,2	49,7	22,2
Nigdzie nie należący, ale deklarujący zamiar wstąpienia do "Solidarności"	40,2	1,1	48,3	10,3
Nigdzie nie należący	23,0	2,8	57,8	16,4
<u>Warunki materialne</u>				
Złe	26,6	2,7	51,8	18,7
Średnie, przeciętne	32,6	3,4	48,8	15,3
Dobre	38,3	3,9	38,9	18,9

Tabela 3

w procentach

Charakterystyka badanych	Szanse realizacji rządowego programu				
	uda się go zrealizować			nie uda się zrealizować	trudno powiedzieć
	w całości	w większej części	w niewielkiej części		
<u>Miejsce zamieszkania</u>					
Wieś	11,9	45,2	13,0	1,1	28,5
Miasto					
do 50	6,0	50,0	13,7	0,5	29,7
51-200	10,6	48,4	13,0	0,6	27,3
201-500	8,2	42,6	14,8	0,0	34,4
powyżej 500 tys.mieszkańców	7,4	50,9	19,4	0,0	22,2
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>					
Robotnicy niewykwalifikowani	9,0	52,0	15,0	0,0	24,0
Robotnicy wykwalifikowani	9,3	45,7	13,6	1,2	30,2
Pracownicy umysłowi	8,5	50,3	15,0	0,0	26,1
Inteligencja	9,2	50,0	19,4	1,0	20,4
Prywatna inicjatywa	0,0	65,0	15,0	5,0	15,0
Rolnicy	14,5	47,4	6,6	1,3	30,3
Renciści i emeryci	9,4	41,0	13,7	0,9	34,2
Uczniowie i studenci	11,5	50,0	3,8	0,0	34,6
Niepracujący	6,5	32,3	22,6	0,0	38,7
<u>Przynależność do organizacji społeczno-politycznych</u>					
PZPR	0,0	43,2	24,3	2,7	29,7
SD lub ZSL	18,8	43,8	21,9	0,0	15,6
"Solidarność"	15,5	50,6	10,7	0,0	23,2
Organizacje opozycyjne lub niezależne	25,0	50,0	0,0	0,0	25,0
Inne organizacje socjalistyczne	7,1	49,4	10,6	0,0	32,9
Nigdzie nie należący, ale deklarujący zamiar wstąpienia do "Solidarności"	21,3	51,1	12,8	0,0	14,9
Nigdzie nie należący	6,0	46,1	14,1	1,2	32,3
<u>Warunki materialne</u>					
Złe	9,6	42,4	13,8	0,3	33,8
Średnie, przeciętne	8,8	51,9	13,7	1,1	24,2
Dobre	10,2	48,1	16,7	0,9	24,1